

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català
Presidenta

“El nostre dret i la seva vitalitat en el Tricentenari del 1714”

Barcelona, 14 d'octubre de 2014

La presidenta

Honorable president de l'Acadèmica de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, digníssimes autoritats, membres de l'Acadèmia, senyores i senyors,

Em plau adreçar-vos aquest discurs inaugural del curs acadèmic 2014-2015 de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, atenent l'amable invitació del nostre president, l'amic Josep Guàrdia, i per la seva delegació.

Faré la meva intervenció en la meva triple condició:

- de presidenta del Parlament,
- de jurista que, des del 2006, tinc l'honor de ser membre d'aquesta acadèmia, i
- de consellera de Justícia en el moment que es va presentar la reedició facsimil de les *Constitutions y altres drets de Cathalunya*, de 1704, volum de la col·lecció «Textos Jurídics Catalans» que s'ha tornat a reeditar ara.

Un discurs que vull abstraure, al màxim possible, de la discussió política partidista i de l'apassionament de la conjuntura actual, per tal d'enfocar-lo en la idea d'un consens dels juristes que ens ha de permetre avançar, i també en l'opció per la serenor que es mereix aquest auditori i aquesta sessió inaugural.

.-.-.-.-.-

Podrem coincidir, amb Ramon M. Roca Sastre, que «el dret és la poesia de la vida». Per això també subscriurem que, tot defensant i conreant el dret català, defensem i conreem la nostra manera de viure, de sentir, de créixer. El nostre paisatge humà i

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

el nostre entorn són tal com són, pel dret que al llarg dels anys ens hem anat donant.

En aquest punt, cal fer una referència, des de la gratitud, a la gran contribució feta pels jurisconsults i pels operadors jurídics. Si se'm permet la referència espriuena, hem arribat fins aquí per l'aportació de tantes i tantes persones que han *salvat* el nostre dret, que l'han desenvolupat, que l'han fet ben viu, sovint en situacions dures, sovint sense el lideratge, el suport ni la complicitat d'institucions públiques. Ells són un altre bon motiu perquè no acceptem ni un caràcter residual ni una perspectiva agònica per al nostre dret. Ans al contrari, perquè treballem –al més unitàriament i harmònicament possible– per a la seva vitalitat. Una vitalitat que es mereix i que ens mereixem.

(Hem de posar en valor, ara i aquí, la munió de notaris, registradors, advocats, procuradors, catedràtics i magistrats –i les entitats que els representen– que, generació rere generació, han treballat precisament amb aquest caràcter unitari, com una única comunitat jurídica, en defensa de la pervivència del nostre dret.)

I convé ressaltar, una vegada i una altra, que l'àmbit jurídic és un àmbit molt sensible per a la nostra viabilitat com a poble, per a la pervivència i la vigoria de la nostra identitat col·lectiva: el nostre dret, públic i privat, el podem posar tranquil·lament al nivell de la llengua pròpia, de la seva protecció, però, alhora, de la promoció del seu ús social.

En aquesta línia s'expressava el legislador català en el preàmbul de la Llei 13/1984, del 20 de març, sobre la Compilació del dret civil de Catalunya, quan deia:

«El dret civil constitueix, juntament amb la llengua, una de les produccions culturals més importants del poble català, un dels principals exponents de la seva identitat com a poble i, per tant, un dels punts de referència essencials a l'hora d'identificar Catalunya com a producte d'un procés històric específic.»

S'ha pogut constatar, també, que els conceptes de nació, de llengua pròpia i distinta i de dret apareixen pràcticament de manera coetània.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

Tal com va dir, el 1971, el II Congrés Jurídic Català, presidit pel meu pare, el degà Ignasi de Gispert, en una ponència redactada pel professor Francisco Fernández de Villavicencio, primer president del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya i membre d'aquesta Acadèmia:

«No es pot parlar pròpiament de Dret Català fins al naixement d'una consciència nacional catalana (o més pròpiament precatalana), després de la invasió musulmana.»

Un entorn com el de l'Acadèmia és especialment sensible al que estic exposant, i també a l'afirmació que les fites del dret són, ahora, fites del país. En aquest sentit, es pot defensar que la sort del nostre dret i de les seves fonts de producció està íntimament vinculada a les possibilitats que hem tingut de governar-nos i de decidir el nostre present i el nostre futur col·lectius.

Per això és tan important conèixer i difondre el nostre dret històric, sense que aquesta visió no alteri la nostra prioritat, que es projecta en el present i en el futur.

En aquest punt resulta molt pertinent una referència a la col·lecció «Textos Jurídics Catalans», als seus objectius i la seva realització. D'entrada, cal ressaltar la bona feina feta, amb molta qualitat, des del 1985. I això és mèrit de molts, però em permetreu que faci un esment especial a l'admirat acadèmic Josep M. Font i Rius, que va presidir els treballs de la col·lecció durant els primers vint-i-tres anys. Aquesta col·lecció, que naixia paral·lelament a les grans reformes legislatives de què havia fet mandat el nostre Parlament al Govern des del 1980, ha complert la funció que li atorgàvem: servir de font d'autoestima i d'esperó en la nostra activitat; i també, demostrar que podíem i podem legislar perquè tenim una història que ens avala.

¿Per què, quan acabem de celebrar el tercer centenari de la caiguda de Barcelona i del Principat, volem referir-nos a les *Constitutions y altres drets de Cathalunya*, del 1704, que ha estat reeditada, i que fou presentada per primer cop en un acte commemoratiu al febrer de 1995?

Cal tenir present que els catalans en general havien reconegut Felip IV (V de Castella) i que aquest monarca va accedir –sembla que alligonat per Lluís XIV de França– a convocar Corts a Barcelona (1701-1702). Encara que en aquestes Corts ja es va palesar inequívocament la incompatibilitat entre la monarquia absoluta de tipus francès i el pactisme tradicional català, el cert és que el rei Felip va accedir a

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

la major part de les peticions dels catalans, i entre aquestes la publicació de la III Recopilació. Ha estat ressaltada la incomoditat que van suscitar en el pretendent borbònic les concessions fetes, de la mateixa manera que és ben sabut com va derivar la situació bèl·lica.

La catàstrofe del 1714 (a efectes nostres, la data de referència és el 1716, amb l'entrada en vigor del decret de Nova Planta, com a reacció jurídica al desenllaç del conflicte) fou una catàstrofe sense pal·liatius.

El decret de Nova Planta del 16 de gener de 1716, com indica el seu nom, fou essencialment una disposició que ara denominaríem orgànica, tot i que es projectà no només sobre l'activitat judicial, sinó sobre tota la vida administrativa i política. Va organitzar, inspirant-se en el model de Castella, l'Audiència, els corregiments, els ajuntaments i altres oficis públics. És cert que al capítol 56 disposà que:

«En todo lo demás que no está prevenido en los capítulos anteriores de este decreto, mando se observen las Constituciones que antes había en Cataluña; entendiéndose que son de nuevo establecidas por este decreto y que tienen la misma fuerza y vigor que lo individual mandado en él.»

Amb aquesta norma, que no s'aplicà a altres territoris austriacistes a la Guerra de Successió, els seus efectes negatius sobre el nostre dret només quedaren mínimament atenuats. Es va voler trencar amb la *iuris continuatio* dels nostres drets, que no s'aplicaven perquè eren els històrics de Catalunya sinó que rebien la seva força *ex novo* en mèrits de la disposició reial (al cap de dotze anys d'haver estat aprovats a les Corts). La situació s'ha repetit altres vegades al llarg del temps. I, òbviament, restaven cegades les fonts de producció legislativa pròpies.

D'altra banda, el capítol 54 establí el cessament de les prohibicions d'estrangeria, la qual cosa comportà una gran presència a Catalunya de funcionaris que provenien d'altres territoris, amb les conseqüències que tots sabem, i que són especialment sagnants en l'àmbit de l'Administració de Justícia en matèria de llengua, en matèria de dret, del seu coneixement i de la seva utilització.

A partir d'aquell moment i tot al llarg dels segles XVIII i XIX i el primer terç del XX, el dret català es mantingué en la seva aplicació convencional i en l'àmbit d'allò que ara anomenem la jurisdicció preventiva, fonamentalment la praxi notarial.

.-.-.-.-.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

Permeteu-me que, per una aproximació a la nostra història institucional i política, però sobretot per l'experiència política viscuda (especialment en la meva etapa al capdavant del Departament de Justícia), us proposi una conclusió provisional, que podria tenir diferents lectures: el desenvolupament del nostre dret reclama, si més no, una dimensió confederal i el respecte escrupolós de la seva identitat i vigència que aquesta dimensió demana. Terceres vies intentades ho tenien ben present (cal esmentar aquí l'intent fallit que suposà l'Estatut del 2006); terceres vies que es puguin intentar en el futur també ho han de tenir ben present, i també han de tenir present l'extrema dificultat de l'encaix de la singularitat catalana en unes estructures d'Estat i en una mentalitat de matriu castellana que sovint ens han estat hostils i que, en tot cas, s'allunyen molt de la nostra cultura del pacte i de la transacció.

Hem estat *mestres* del possibilisme, i també de la perseverança. Aquest és el sentit de les compilacions, al llarg dels segles. La del 1704 és precisament això: voluntat ferma de tenir el nostre dret propi i de desenvolupar-lo, tot preservant-lo d'imposicions uniformitzadores.

Això ha anat sempre molt lligat a l'autogovern. Així, tenim l'esclat de civilitat, de sentit d'estat, d'institucionalitat que va representar la Mancomunitat, amb tot el seu afany constructiu i modernitzador. També podem posar en valor el salt qualitatiu que comportà l'autogovern de la Catalunya republicana i, sobretot, de la Catalunya autonòmica, des del 1980.

No ha estat un camí fàcil. Fins i tot ha calgut que el món jurídic reaccionés contra la temptació (re)centralitzadora, a cop de *manifestos en defensa del dret civil de Catalunya*:

- El primer, l'any 1991, era conseqüència del recurs del Govern espanyol d'una part considerable de la nostra Llei de filiació.
- El segon, l'any 2003, en resposta als recursos contra la Llei de l'accessió i l'ocupació, contra la Llei dels drets reals de garantia i, sobretot, contra la Primera Llei del Codi civil de Catalunya del 2002.

L'èxit d'aquests manifestos i la mobilització que van provocar responen a la percepció de la comunitat jurídica de l'existència d'un atac frontal al nostre dret i al seu legítim desenvolupament. La nostra dignitat i la nostra identitat com a poble amb dret propi, que eren qüestionades, ens resultaven innegociables. Units, vam vèncer. Units, sempre vèncem.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

I aquí cal ser contundent i posar en valor la unitat aconseguida: més enllà de discussions formals, opcions polítiques i doctrinals, fonamentalment hem anat a l'una en l'essència: la defensa del dret català i del seu desenvolupament.

Però vull anar més enllà de la referència a la mobilització puntual aconseguida en moments més o menys crítics i ressaltar la importància de primer ordre que pren el fet que la comunitat jurídica acompanyi sempre els poders públics, i no pas en un sentit complaent i dòcil, sinó activament, quan calgui des de la discrepància, però sempre fent pinya per a construir entre tots un dret propi modern, viable i idoni.

.-.-.-.-.

Aquest curs acadèmic que avui inaugurarem es desenvoluparà en un clima social i polític marcat per l'anomenat *Procés* i tot el que se'n deriva.

En el nostre àmbit, l'assaig autonòmic ha estat parcialment positiu. No podem ignorar ni menysprear el llarg camí recorregut en les darreres tres dècades ni els seus fruits: des de la primera Llei 13/1984, del 20 de març, sobre la Compilació del dret civil de Catalunya, a les acaballes d'aquella fecunda primera legislatura del Parlament recuperat, passant per les diverses lleis especials promulgades, i amb el punt d'inflexió que va representar la Llei 29/2002, del 30 de desembre (la Llei primera del Codi civil de Catalunya, l'impulsor de la qual va ser el conseller Guàrdia, avui president de l'Acadèmia), llei amb la qual iniciàvem la confecció del Codi civil de Catalunya, i vinculàvem, amb tota la seva intencionalitat jurídica i política, Catalunya, codificació civil i modernitat.

En aquest moment vull fer referència a tots els consellers de Justícia i als seus equips de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques, i a la continuïtat política i institucional que hem sabut crear al llarg dels anys, molt sovint traslladada al treball parlamentari.

També vull fer referència a l'Observatori de Dret Privat de Catalunya, creat l'any 2001, i a la Comissió de Codificació de Catalunya, òrgan actual que estudia i impulsa moltes de les nostres lleis, i també a la secretaria tècnica.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

Benvolgut president, companys acadèmics, senyores i senyors,

Ara no hi ha cap dubte que, com a país, ens trobem en una cruïlla històrica, sobre la qual vull parlar de passada. Des d'una lectura desapassionada de la Història, que no ens en faci esclaus ni tampoc manipuladors més o menys voluntaris, ¿com es pot fonamentar la Catalunya del 2015 i dels propers anys? A Catalunya i al seu dret els convé –ens convé– un autogovern ple. Ens tocarà decidir com es pot materialitzar, si volem horitzons de benestar i de plenitud per al nostre país. I ens hauríem d'imposar que, en tot moment, el debat engegat sigui serè i cordial, amb les dosis de lucidesa que des del món acadèmic es poden aportar.

Érem, som, serem. Aquest és el lema de la celebració del Tricentenari. Implica una continuïtat històrica, la continuïtat d'una identitat que resisteix, es desenvolupa i es projecta. Transmet un missatge clar de perseverança, de tenacitat, de confiança. Som, sobretot, futur, però convé aprofundir en el nostre passat, amb les seves llums i les seves ombres, en els nostres fonaments nacionals, per a trobar les claus que expliquen el nostre present. Des del món del dret i de la justícia, tenim molt per fer i molt per dir, també des de l'Acadèmia. Es tracta, i recorro a la citació del notari Ramon M. Roca Sastre que feia a l'inici de la meva intervenció, de fer entre tots que aquell poema de vida que estem escrivint estigui a l'altura de les expectatives de Catalunya, del nostre país de la pau i treva, amarat de pactisme i de conciliació.

El 1214, el 1283, el 1495, el 1704, el 1960, el 1984 i, fins i tot, el 2006 queden lluny, i no només cronològicament. Més enllà de recrear-nos en el reconeixement i en l'evocació històrica, l'important és mirar endavant i proclamar, amb la gravetat i la fermesa que pertoqueu, que és un acte de justícia històrica continuar l'obra iniciada llavors, i fer-ho a força de normalitat democràtica.

Ens hi ajudarà valorar com va treballar la ponència de la Llei 13/1984, el propòsit unànim de la qual fou actuar «amb el màxim respecte als valors morals i socials catalans cristal·litzats en els principis de moderació, benignitat i humanitat que han caracteritzat, amb un clar sentit ètic i progressiu, el dret català; principis que, d'altra banda, al llarg de la història d'aquest dret no han sofert una variació substancial».

O tenir ben present com les bases, eminentment populars, sobre les quals es basteix el dret català són la llibertat, el costum, la tolerància i el respecte al pacte, tal com ha destacat, més d'una vegada, el conseller Agustí Bassols.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Núria de Gispert i Català

Presidenta

Nosaltres, dones i homes de lleis, persones que ens estimem el dret i creiem en el seu potencial, sabem que el dret no pot ser la porta que tanqui totes les nostres esperances, personals i col·lectives, que barri el pas a tants anhels sentits i compartits. El dret, al contrari, ha de permetre d'encarrilar els conflictes que se suscitin i, així, fonamentar la convivència i el progrés de les persones, de les famílies i de la nostra nació. Una nació que, d'acord amb el pensador bretó Ernest Renan, no respon –ni volem que respongui– a un criteri ètnic, sinó a una voluntat de viure junts, expressada en la vida quotidiana.

¿Qui dubta que aquest plebiscit diari en el qual s'expressa una pertinença nacional, la nostra pertinença nacional, es podrà guanyar sempre si fem del nostre dret, l'històric i el vigent, una realitat coneguda, valorada i estimada pels nostres conciutadans, i alhora útil per a respondre inquietuds, problemàtiques i expectatives personals i col·lectives?

I vaig una mica més enllà i invoco, per a acabar, el que el canonge i pensador humanista Carles Cardó afirmava, i que vaig tenir l'oportunitat de citar en la meua primera intervenció com a presidenta del Parlament, ara fa gairebé quatre anys:

«Que Catalunya sigui per endavant reconeguda com una nació o que no ho sigui té poca importància. Essent intensament, ho serà més que afirmant-ho entusiastament.»

Siguem intensament. Fem que Catalunya sigui intensament. Donem-li i donem-nos, per això, un dret propi viu i vital, útil i dinàmic, com a element que ajudi a manifestar la nostra personalitat col·lectiva –la nostra singularitat– com a poble i ens projecti al món global. No abaixem mai l'autoexigència ni renunciem a aquest horitzó tan ambiciós i alhora tan al nostre abast!

Moltes gràcies per la vostra atenció.